

književnosti inspirirane motivima o kraljici od Sabe i Solomunu: iz djela Gérarda de Nerval, Rudyarda Kiplinga i W.B. Yeatsa (uz indikaciju o literarnoj tradiciji koja seže od Wolfganga von Eschenbacha preko Calderóna do Flauberta).

Pripovijetke u ostalim poglavljima dije- lom su literarne, a dijelom usmene, preuzete iz razolikih izvora (među njima je zbirka pripovijedaka što ih je kazivao Jefet Schwili, židovski doseljenik u Izrael iz Jemena, odakle je prenio u sjećanje mnoge arapske pripovijetke). Naslovi skupina upućuju na sredine u kojima su se priče kazivale i na njihovu tematiku: *Svijet beduina*, *Oštroumnost kalifa*, *O moći žena*, *Priče iz bazara*. Ta tematika, uostalom, vraća nas posredno pričama o kraljici od Sabe govoreći o mudrosti, dosjetljivosti, oštroumlju, te posebno o mudrosti žena. Kraljica od Sabe mogla bi možda biti viđena i iz feminističkog rakursa.

MAJA BOŠKOVIĆ-STULLI

Märchen aus Nepal, Gesammelt, übersetzt und herausgegeben von Günter Unbescheid, Eugen Diederichs Verlag, Köln 1987, 230 str.

Ova je zbirka pripovijedaka proizašla iz petogodišnjeg (1980-1985) sakupljačkog rada Günthera Unbescheida, koji je ujedno i njihov prevodilac s nepalskog na njemački.

Pripovijetke su podijeljene u nekoliko skupina: 1/ *Mitovi, legende i predaje*, 2/ *Bajke*, 3/ *Pjevanje bajke*, 4/ *Priče o životinjama*, 5/ *Šaljive priče* i 6/ *Pripovijetke o duhovima i demonima*. Sve su one uglavnom sastavni dio nepalske usmene tradicije a tek malo njih nalazi svoje mjesto u pisanim djelima (kronike, *purane*, *mahatmye*). Kazivači su uglavnom bili seljaci, trgovci i svećenici. Jedan od njih Cirmu Burha (48 godina), nepismen je seljak koji aktivno djeluje kao šaman u gradu Lekhpur. Kaže da ga od njegove osamnaeste godine obuzima bog Lama i u tom stanju čini čuda za stanovnike svoga sela i okolice. Na pripovijedanje su utjecala i indijska sanskrtska djela *Pancatantra*, *Kathasaritsagara* i *Hitopadesa* a

naročito *Mahabharata* (npr. br. 20, *Pripovijetka o Madhukaru i Madhumalati* koju u šumi ukrade Hiranyakašyapa) i *Ramayana* (br. 5, *Lalar i Kusuri*, čijim se potomcima smatraju današnja plemena Cepang i Kusunda). Neke pripovijetke u zbirci poznate su samo nekim grupama (br. 3, *Khokculugpa i početak kulture* ili br. 9, *Cicim lama*), dok se druge pripovijedaju prenose i po cijelom Nepalju (br. 21, *Pripovijetka o Laju i Hiru*).

Počeci nepalske kulture obavijeni su mitom a podsjećaju na događaj Manjušrijeva utemeljenja grada Mandžu Pattan nakon što je, isušivši jezero Nagahrada, pozdravio Svayambhua, koji je sjedio na lopoču. Period prelaska iz mitske u dokumentiranu povijest je dug a na temelju malobrojnih natpisa, zapisa na novčićima, lokalnih kronika i religijskih tekstova možemo steći djelomičnu sliku nepalske povijesti. Prema tim se izvorima ona dijeli na 1/period *Licchavi* 3.-9. st, 2/prijelazni period 9.-13. st, 3/period *Malla* 13.-18. st, 4/period *Šah dinastije* 18.-19. st, 5/period *Rana dinastije* 1846-1951, te period *Šah restauracije* koji traje sve do danas.

Kako je Licchavijska dinastija porijeklom iz sjeverne Indije s područja današnje Patne, njezina su vjerovanja hinduistička, a kralj Amšvarman štuje boga Šivu i njeguje političke i kulturne veze sa Gupta kraljevima. Kako su u to vrijeme dolinom Katmandua prolazile i trgovačke karavane iz Kine, s njima su putovali i hodočasnici u indijske buddhističke centre tako da je dolina bila mjesto plodonosnog prepletanja narodnih kultova, hinduizma i buddhizma. Dolaskom muslimana u Indiju mnogi su se brahmani iselili u dolinu i tamo osim hinduizma uspostavili i kastinski sistem (*brahmani*, *cettri*) a naporedo s njihovim naukom cvate i tantrički vajrayanski buddhizam.

Suvremenu je nepalsku državu utemeljio kralj Prithwinarayana Šah 1769. g. a 1816. g. Nepal već ima današnje granice; službeni jezik je nepalski za razliku od newarskog iz vremena Malla.

Danas u Nepalju žive etnički, lingvistički i religijski različite grupe - Indoarijci imenom *parbatiya*, koji su hinduisti, tibetsko-burmanske grupe imenom *bhotiya* i oni su buddhisti, te različite grupe imenom Magar, Gurung, Ta-

mang, Rai, Limbu, Cepang i Kusunda. U dvije posljednje, premda su hinduisti, najviše je šamana za čije su vještine liječenja naročito zainteresirani *parbatije* i *newari*. Naime, u ovom se području ne mogu naći čisti oblici hinduizma ili buddhizma nego skladno supostoje zajedno s pučkim vjеровanjima, o čemu svjedoče i sama kazivanja (vidi br. 1, *Matsyendranath dolazi u Nepal*, br. 2, *Pašupatinath*, br. 8, *Siddha Lakhan Thapa*). Kao iznimku spomenula bih pripovijetke br. 26, *Borac Nain Singh* i br. 27, *Džašu Paika* i *Laca*, koje osim kazivanja dijelova imaju i pjevane.

Uz *Pogovor*, u *Dodatku* knjige su popis literature, bitni podaci o svakoj pripovijeci, glosar, popis kazivačica i kazivača, te registar tipova i motiva.

SNJEŽANA ZORIĆ

Märchen aus Sinkiang, Überlieferungen der Turkvölker Chinas, Herausgegeben und übersetzt von Karl Reichl, Eugen Diederichs Verlag, Köln 1986, 271 str.

Sinkiang je područje kineske centralne Azije koje se nekada, zbog stanovništva koje govori uglavnom tursko-tatarskim jezicima, zvalo istočni ili kineski Turkestan. Kao najzapadniji dio Kine ovo je područje sve do danas snažno sačuvalo svoju nekinesku srednjoazijsku osobnost. Istočni je Turkestan carskim dekretom iz 1884. godine preimenovan u "novu graničnu zemlju", kako bismo mogli prevesti Sinkiang (Xinjiang), čime se naglašava njegovo izuzetno strateško značenje. Kako su, međutim, većina stanovnika Ujguri, od 1955. godine se ta pokrajina zove "autonoma pokrajina Ujgura".

Sinkiang je pustinjska zemlja (Taklamakan), zemlja visokih planina (Pamir), zemlja svilenog puta, zemlja etničke i jezične ali i kulturne i religiozne raznolikosti. Život u njoj svim je tim faktorima uvjetovan i oblikovan, a najveću dragocjenost predstavlja voda (Tarim).

Preko polovice stanovništva Sinkianga su Ujguri, ima Mongola, Tunguza, Dagura, grupa koje govore mandžu jezicima, iranskih

Tadžika, Hui Kineza, koji se smatraju potomcima Kineza što su se stopili s arapskim, perzijskim i drugim islamskim došljacima.

Bajke u ovoj zbirci podijeljene su upravo prema pripadnosti pojedinom narodu, tako da prvih 25 pripada Ujgurima, Kazasima 12, Kirgizima 3, Tatarima 3, Salarima 4 i žutim Ujgurima 3.

Ujguri su najbrojnija grupa tursko-tatarskog stanovništva i uglavnom su seljaci ili trgovci. Žive u južnom dijelu, u gradovima i selima uz svileni put. Pripadnici su islama i vrlo su povezani s kulturnim centrima Buhara, Samarkand i Kokand. Njihova je literarna tradicija vrlo bogata a već se u 11. st. spominje poučno djelo iz Kašgara Qutadghu Bilig, Jusufa Chas Hadžiba. Njihova je najomiljenija priča *Tchin Tömür Batur* (br. 15) u kojoj se ogleda blizina bajke i epa, ali i junaštvo koje se ne postiže samo junačkim djelima nego i magijom (slično se spominje u priči br. 8 o prekrasnom kamenu); junaštvo se zahvaljuje čarobnom maču (br. 14) ili magičnoj konjskoj struni (br. 10). Ujguri su najislamskiji dio tursko-tatarskog stanovništva Kine, pa se i taj moment ogleda u njihovim bajkama, koje su povezane s uzbečkim i arapsko-iranskim pripovjedačkim nasljeđem (npr. br. 11 i 20).

Kazasi žive u sjevernom dijelu pokrajine na granici s Kazahstanom, uglavnom kao nomadi. U proljeće žive sa stadima u *jurtama* a zimi u dolinama u zemljanim kućama. Na islam su prešli u 17. st, ali je oblik njihova islama vrlo slobodan. Njihov se način života zrcali u pričama koje spominju male šatore *gos* u br. 30 i 34, strašni *džanbaj* živi u maloj jurti *alatschyq* (br. 40), a od velike su važnosti za njihov život deve, konji, ovce i goveda (br. 34). Kazasi se bave lovom (br. 33), drage su im priče o životinjama (br. 27), a vrlo su skloni svim oblicima šaljivog pripovijedanja (br. 5 o tome kako je magarac nadmudrio tigra), gdje se pojavljuju likovi Sälaj Tschaqqan, koji je rado ismijavao moćne i bogate (br. 21, 22), i Sawur Achun Chälpit (br. 25), oba slična Tillu Eulenspiegelu. Naime, sve se priče tursko-tatarskih naroda u Kini daju klasificirati prema AaTh registru, što znači da se podudaraju s evropskima (vidi *Pogovor* str. 229). Uzrok toj podudarnosti leži pak u činjenici da je Evropa svoje pripovjedačko nasljeđe baštinila s Prednjeg i Srednjeg